

گزارشی از سخنرانی هادی طحان نظیف (عضو هیئت علمی دانشگاه امام صادق (ع))
و سخنگوی شورای نگهبان در همایش «حاکمیت قانون و اعتراض مدنی»

قانون؛ مرز اعتراض و اغتشاش

ماهیت قانون در یک نظام اجتماعی تنظیم‌گری است. ما روزانه با بسیاری از موضوعات روبه‌رویم که به تنظیم‌گری، ضابطه‌گذاری و مقررگذاری نیازمندند. از اساس، شأن نزول حقوق در اجتماع یا دست‌کم یکی از اصلی‌ترین موارد آن تنظیم‌گری است. حقوق در راستای وظیفه و رسالت خطیر خود، نظامات اجتماعی را تنظیم‌گری می‌کند. پس از مقررگذاری، تنظیم‌گری و ضابطه‌گذاری، مهم‌ترین مسئله بحث حاکمیت قانون است که یکی از دغدغه‌های مهم در حقوق عمومی است. منظور از حاکمیت قانون این است که باید قانون و ضابطه محترم شمرده شود، همه باید به قانون پایبند باشند، قانون و ضابطه باید در همه جا حاکم و فصل‌الخطاب باشد. تأکید همیشگی بر این است که قانون مورد احترام و محل ارجاع باشد و حرف آخر را بزند، اگرچه ممکن است برخی قوانین این‌گونه نباشد و گاهی بعد از تصویب یک قانون، بحث‌هایی در بگردد؛ از این رو، برای فصل‌الخطاب ماندن قانون باید کیفیت قانون‌گذاری و فرایند تصویب قوانین بازنگری و بررسی شود که چرا قوانینی تصویب می‌شود که در مقام عمل، خودش محل بحث، ابهام، مشاجره و مباحثه است. در هر صورت حفظ حریم قانون یک اصل خدشه‌ناپذیر است.

در شورای نگهبان یکی از ایرادهای مرسوم نسبت به طرح‌ها ایراد اصل ۷۵ است که مربوط به بحث بار مالی قوانین است. یکی از وجوه این ایراد، حفظ حرمت قانون است. گاهی افراد، اقشار و اصناف مختلف مثل بازنشستگان، فرهنگیان و ایثارگران مطالباتی دارند. اگر بنا باشد که این مطالبات لباس قانون بیوشد، باید محل اعتبار و بار مالی آن بررسی شود؛ زیرا اگر یک مصوبه به قانون تبدیل شود، نباید در مقام عمل با مانعی مواجه باشد و گلاویه‌ای ایجاد کند. قانون باید چنان قابل اجرا باشد که بهانه‌ای برای عدم اجرای آن به دست مجری قانون ندهد و مقنن مقصر نشود. اگر چنین تمهیدی در کار نباشد ممکن است مجری قانون گلاویه‌کند که برای اجرای فلان قانون تازه تصویب شده مشکل تأمین اعتبار مالی وجود دارد و قانون‌گذار هنگام تصویب قانون باید به این مسئله دقت می‌کرد.

از منظر حفظ حرمت قانون، نباید اجازه داده شود مواردی که امکان اجرا ندارد به قانون تبدیل گردد؛ البته این عدم اجازه به معنای مانع‌تراشی نیست. مقنن باید در هماهنگی و تعامل با دولت محل تأمین اعتبار مالی قانون را پیش‌بینی کند تا پس از تصویب، در اجرا به مشکل مالی برنخورد و شأن قانون حفظ شود. البته حرمت بالای قانون، مختص کشور ما نیست و مشابه اصل ۷۵ در قانون اساسی